

2023-2024-cü tədris ili üçün Azərbaycan dili fənn proqramı
**IX sinif
(həftəlik 4 saat dərslər)**

Ay	Həftə	Mövzu
Sentyabr	1	Fonetika. Səs və hərf. Sait səslər. Saitlərin deyilişi və yazılışı. Ahəng qanunu.
	2	Samit səslər. Samitlərin deyilişi və yazılışı. Sözlərin sonunda cingiltili samitlərin yazılışı və tələffüzü. Sonu <i>q</i> və <i>k</i> ilə bitən sözlərin yazılışı və tələffüzü. Qoşasamitlə bitən təkhecalı sözlər. Söz ortasında yanaşı gələn <i>tt</i> , <i>kk</i> , <i>pp</i> , <i>qq</i> samitlərinin tələffüzü. Vurğu. Sözlərin sətirdən-sətrə keçirilməsi. Fonetik təhlil.
	3	Mətn üzərində iş
	4	Leksika. Sözlərin leksik və qrammatik mənası. Sözlərin həqiqi və məcazi mənası. Təkmənalı və çoxmənalı sözlər. Omonimlər. Omonim və çoxmənalı sözlərin fərqi və oxşarlığı. Sinonimlər. Antonimlər. Frazoloji birləşmələr. Terminlər. Arxaizmlər. Etimologiya. Lüğətlər. Leksik təhlil.
Oktyabr	1	Sözlərin tərkibi. Kök və şəkilçi. Leksik və qrammatik şəkilçilər. Sözlərin başlanğıc forması. Şəkilçilərin variantları. Bir, iki və dördvariantlı şəkilçilər. Sözlərin şəkilçiləri.
	2	Söz yaradıcılığı: Sözlərin quruluşca fərqləndirilməsi. Düzəltmə sözlər. Eyniköklü sözlər. Mürəkkəb sözlər, onların yazılışı. Bitişik və defislə yazılan sözlər. Bəzi mürəkkəb sözlərin ayrı yazılması.
	3	mətn üzərində iş
	4	Morfologiya. Nitq hissələri. İsim. İsmi aşyanın adını bildirməsi. Ümumi və xüsusi isimlər. Tək və cəm isimlər. Toplu isimlər. İsmi quruluşca növləri. İsmi mənsubiyyətə görə dəyişməsi: <i>mənbə</i> , <i>mövqə</i> , <i>mənşə</i> kimi sözlərin mənsubiyyətə görə dəyişməsi. Bəzi isimlərin kökündən son saitin düşməsi.
Noyabr	1	İsmi hallanması. Qeyri-müəyyən yiyəlik hal və qeyri-müəyyən təsirlik halın adlıq haldan fərqlənməsi. Şəxs sonluqları. İsmi morfoloji təhlili.
	2	Mətn üzərində iş
	3	Sifət. Əlamət və keyfiyyət bildirməsi. Sifətin quruluşca növləri, dərəcələri, cümlədə rolu. Sifətin morfoloji təhlili.
	4	Say. Miqdar və sıra bildirməsi. Sayın quruluşca növləri. Sayın mənə növləri. Numerativ sözlər. Sayların orfoqrafiyası. Defislə yazılan mürəkkəb saylar. Saylarla işlənən isimlərin təkdə və cəmdə olması. Sayın morfoloji təhlili.
Dekabr	1	Mətn üzərində iş
	2	Əvəzlik. Əvəzliyin əsas nitq hissələrinin yerində işlənməsi. Əvəzliyin quruluşca növləri. Əvəzliyin mənə növləri. Şəxs əvəzliyinin şəxsə və kəmiyyətə görə dəyişməsi. <i>O, bu</i> əvəzlilərdən sonra vergülün işlənməsi. Əvəzliyin morfoloji təhlili.
	3	Zərflər. Zərflərin hərəkətlə bağlı olması. Zərflərin quruluşca növləri, mürəkkəb zərflərin yazılışı. Zərflərin mənə növləri. Zərflərin sifət, say və s. digər nitq hissələrindən fərqlənməsi. Zərflərin cümlədə rolu. Zərflərin morfoloji təhlili.
	4	Mətn üzərində iş
Yanvar	1	Tətil
	2	Feil. Feilin mənə növləri, quruluşca növləri, mürəkkəb feillərin orfoqrafiyası. Feilin qrammatik mənə növləri. Təsdiq və inkar feillər. Təsriflənən və təsriflənməyən feillər. Feilin təsriflənən formaları. Feilin şəkilləri. Feillərin şəxsə görə dəyişməsi. <i>İdi, imiş, isə</i> hissəcikləri.
	3	Feilin təsriflənməyən formaları. Məsdər. Feili sifət. Feili bağlama. Feili sifətin feildən düzələn sifətdən fərqləndirilməsi. Feilin cümlədə rolu. Feilin morfoloji təhlili.
	4	Mətn üzərində iş
Fevral	1	Köməkçi nitq hissələri. Qoşma. Bağlayıcı. Qoşmanın müxtəlif mənə çaları yaratması. Təkhəcalı və çoxhecalı qoşmalar. Qoşmaların yazılışı və tələffüzü. Qoşmaların omonimliyi və sinonimliyi. Bağlayıcı sözlər və cümlələr arasında əlaqə vasitəsi kimi. Mürəkkəb bağlayıcılar və onların yazılışı. Bağlayıcılarda vergülün qoyulması.
	2	Ədat. Modal sözlər. Nida. Ədatların fikrin təsirli deyilməsində rolu. Ədatların orfoqrafiyası. Bitişik və ayrı yazılan ədatlar. Təsdiq və inkar ədatlarda vergülün qoyulması. Ədatların omonimliyi və sinonimliyi. Modal sözlərdə danışanın fikrə münasibət bildirməsi. Modal sözlərdə vergülün işlənməsi. Modal sözlərin omonimliyi və sinonimliyi. Nida – hiss-həyəcan bildirməsi. Nidalarda vergülün işlənməsi. Nidaların omonimliyi və sinonimliyi. Morfoloji təhlil. Keçilmişlərin təkrarı.
	3	Mətn üzərində iş
	4	Söz birləşmələri: Söz birləşmələrinin quruluşu. Sadə və mürəkkəb söz birləşmələri. Mürəkkəb adlar. Mürəkkəb adların yazılışı. Söz birləşmələrinin əsas və asılı tərəfləri. Əsas tərəfə görə söz birləşmələrinin növləri. İsmi birləşmələrin yaranmasında yiyəlik hal və mənsubiyyət şəkilçilərinin rolu. Feili birləşmələr və onların növləri. Məsdər tərkibləri. Feili sifət tərkibləri. Feili bağlama tərkibləri. Cümlənin söz və söz birləşmələrindən fərqi.

		Sintaksis. Sintaktik əlaqələr: tabesizlik, uzlaşma əlaqəsi.
Mart	1	Cümlə. Cümlənin qrammatik əsası. Sadə cümlə. Cümlənin məqsəd və intonasiyaya görə növləri. Cümlə üzvləri. Cümlə üzvü anlayışı. Mübtəda. Mübtədanın ifadə vasitələri. Xəbər. Xəbərin ifadə vasitələri. Feili xəbər. Feili xəbərin feilin müxtəlif şəkilləri və frazeoloji birləşmələrlə ifadə olunması. İsmi xəbər. İsmi xəbərin ifadə vasitələri. Suala cavab verməyən var, yox, lazım, mümkün və s. sözlərin ismi xəbər kimi işləmə bilməsi. "Deyil" sözünün adlara qoşulması ilə yaranan ismi xəbərlər. Xəbərin mübtədə ilə şəxsə və kəmiyyətə görə uzlaşması.
	2	Cümlənin II dərəcəli üzvləri. Tamamlıq. Tamamlığın ifadə vasitələri. Təyin. Təyinin ifadə vasitələri. Zərflilik. Zərfliliyin mənaca növləri. Tərzi-hərəkət zərfliyi. Zaman zərfliyi. Yer zərfliyi. Məqsəd zərfliyi. Səbəb zərfliyi. Zərfliliyin ifadə vasitələri.
	3	Tətil
	4	Mətn üzərində iş
Aprel	1	Həmcins üzvlər. Bütün cümlə üzvlərinin həmcins ola bilməsi. Həmcins və qeyri-həmcins təyinlər. Həmcins üzvlərdə tabesizlik əlaqəsi. Həmcins üzvləri bir-birinə bağlayan vasitələr. Həmcins üzvlərdə qrammatik şəkilçilərin ixtisarı. Həmcins üzvlərdə ümumiləşdirici sözlər. Ümumiləşdirici sözlərdə düzgü işarələrinin işlənməsi.
	2	Cümlədə söz sırası. Əlavələr. Əlavələrdə tire və vergül işarəsindən istifadə edilməsi. Xitab. Ara sözlər. Ara sözlərdə vergülün işlənməsi. Cümlə. Söz-cümlə. Söz-cümlələrin ifadə vasitələri. Sadə cümlənin şəxsə görə növləri. Müəyyən şəxslə cümlə. Qeyri-müəyyən şəxslə cümlə. Ümumi şəxslə cümlə. Şəxssiz cümlə. Adlıq cümlə.
	3	Cümlələrin quruluşca növləri. Sadə cümlənin bir, mürəkkəb cümlənin iki və daha artıq qrammatik əsasının olması. Müəkkəb cümlə. Tabesiz mürəkkəb cümlə. Tabesiz mürəkkəb cümlənin tərkib hissələrinin bir-birinə bağlayan vasitələr (intonasiya, tabesizlik bağlayıcıları).
	4	Mətn üzərində iş
May	1	Tabeli mürəkkəb cümlələr. Baş və budaq cümlə. Tabeli mürəkkəb cümlənin tərkib hissələrini bir-birinə bağlayan vasitələr (intonasiya, tabesizlik bağlayıcıları, ki bağlayıcısı, qarşılıq-güzəşt bağlayıcıları: <i>hərçənd</i> , səbəb bağlayıcıları: <i>çünki</i> , <i>ona görə ki</i> , <i>odur ki</i> , şərt bağlayıcıları: <i>əgər</i> , <i>hərgah</i> , <i>bir halda</i> , <i>madam ki</i> , $-sa^2$, $-sa^2 + da^2$ ədatı, $-sa^2 + belə$ ədatı, $-mi^4$ sual ədatı).
	2	Tabeli mürəkkəb cümlələrdə vergül işarəsindən istifadə. Tabeli mürəkkəb cümlələrdə bağlayıcı sözlər.
	3	Vasitəsiz nitq. Vasitəsiz nitqdə düzgü işarələri (qoşa nöqtə, dırnaq, tire). Vasitəli nitq.
	4	Düzgü işarələri.
İyun	1	Təkrar.
	2	Təkrar.